

Maandag 15 december 2014 - Lezing 'Vlinten en droomstenen'- Verslag Rudy de Vries

Bert Boekschoten
Bron: Kennislink

In een prachtige lezing heeft Bert ons meegenomen op een tijdreis door de geschiedenis van de Geologie (studie) in Groningen. Centraal in het verhaal staat het Mineralogisch Geologisch Instituut aan de Melkweg in Groningen.

Voor hen die het gebouw niet kennen, ook een glimp van het interieur (2014)

In de lezing zet Bert de geologie scherp af tegen de biologie. In mijn herinnering deed Bert dat in mijn studententijd (70-er jaren vorige eeuw) ook al. 'Biologen hebben geen idee van de tijd', aldus Bert. Als voorbeeld refereert Bert aan de natuurbouw in de Oostvaardersplassen. Nu kan Bert zich qua kennis uitstekend vergelijken met de betere biologen, maar Alfred Russel Wallace beschrijft in 1896 in 'The Malay Archipelago' al de geologische ontwikkeling van het gebied aan de hand van observaties als 'bioloog', namelijk de verspreiding van vogels, insecten en landdieren over de eilanden.

In Groningen heb je al in vroege tijden stenen verzamelaars. Maar de eerste hoogleraar Geologie in Groningen is in 1877 professor dr. F.J.P. van Calker (1841 – 1913) uit Bonn. Geologie was een nieuwe tak van de wetenschap. En van Calker moest zijn draai nog vinden. Op een van zijn wandelingen in het Sterrebos in Groningen stuitte hij op fossielen.)

Orthoceras – Sterrebos (RFH de Vries)

En het moet voor de omstanders een fraai gezicht zijn geweest, de professor in zijn statige kostuum zich bukkend om stenen op te pakken. Velen van ons doen dat nog steeds en worden ook dan met enige regelmaat bevraagd door voorbijgangers. In de volksmond werden de professoren Geologie in Groningen aangesproken als 'Oll Vlint'.

Van Calker was geen enthousiaste reiziger. Hij werd Rector Magnificus en in die hoedanigheid lukt het hem om het geologisch instituut gebouwd te krijgen in 1901. In de lezing gaat Bert in op details en ornamenten van het gebouw aan de Melkweg; bijvoorbeeld het hamer en moker symbool van de 'Bergwerkers' uit Duitsland. Maar ook geeft Bert uitleg van de latijnse spreuken op de gevel. Hic Saxa Loquuntur, oftewel 'Hier spreken de stenen'.

Bekend is natuurlijk ook Boelens, de doodgraver van het Esserveld in Groningen Zuid. Een groot deel van zijn vondsten kwam terecht in het Mineralogisch Geologisch instituut en werd later over gebracht naar het Universiteitsmuseum (zie foto impressie)

Het herkomstgebied van de Groninger kalkstenen (bijvoorbeeld Beyrichiënkalksteen) ligt in de Oostzee tussen Öland en Gotland. De kalkstenen zijn gevormd tijdens het Siluur.

Bernard Boelens in de Noord-Oost polder (foto: P. van der Lijn, 1943)

In vroeger tijden werden aan stenen bepaalde kenmerken toegeschreven. Bijvoorbeeld schriftgraniet werd gezien als een orakelsteen. En zo werden ook aan Graptolieten een betekenis gegeven. En in China had je de droomstenen, prachtige gepolijste stenen met mineralogische verontreinigingen (waarin men allerlei vormen zoals drakenkoppen) kon zien. De stenen werden voorzien van een spreuk in prachtige Chinese karakters en hielpen om de slaap te vatten. Bert vermoed dat de drakenkoppen gebaseerd waren op dinosauriërs. En zo had je ook bijvoorbeeld Hysteroliet en brachiopode-kernen die in de Pharmacie gebruikt werden. In de apotheek had je vroeger mooie stenen verzamelingen.

Schriftgraniet Foxholstermeer (RFH de Vries)

Verder constateert Bert aan de hand van grauwacke, maar ook gneis en rapakivi dat vaak in de naamgeving een scheldwoord zit. Professor Philip Henry Kuenen (1902-1976) toonde aan dat deze grauwacke, die veel voorkomt langs de Rijn bijvoorbeeld, het resultaat was van onderzeese lawines.

En met deze ontdekking werd de toen gangbare theorie ontkracht dat de aarde een uitdijende planeet was, een theorie waarmee veel geologische verschijnselen niet verklaard konden worden. Aldus werd de basis gelegd voor de theorie van de continentale drift.

Aan het eind haalt Bert herinneringen op aan de grote Nederlandse schrijver Willem Frederik Hermans, die ook verbonden was aan het Geologisch Instituut, en de tegenstelling tussen Kuenen en Hermans. Hermans was meer geïnteresseerd in de mens. In 'Onder professoren' speelt Kuenen dan ook ongewild een hoofdrol.

Tot slot, naar de huidige tijden: A.M. Winkelmolen werkzaam op het Geologisch instituut voorspelde in 1969 al dat de gaswinning in het Groninger land tot aardbevingen zou leiden. Overigens lijkt Bert Boekschoten, woonachtig op het Groninger platteland, de laatste om zich druk te maken over deze aardbevingen.

Literatuur

Alfred Russel Wallace – Het Maleise eilandenrijk

Schuif en Bernard Boelens – Fossielen uit de Noordelijke Zwerfstenen.

Pieter van der Lijn – Het Keienboek

Willen Frederik Hermans - Erosie